

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

בס"ד, ט' אב התשפ"ו

## חולין פ"ד – פטור קדשים ובהמה מכיסוי הדם, הדרכה כלכלית, וכיסוי דם בשבת

### שאלות:

1. אבשלום שחט יונה של קרבן עולה, האם הוא צריך לכסות את הדם?

### פטור קדשים מכסוי הדם

- הגמרא בדף הקודם שאלה למה אין חיוב לכסות דם קדשים, למה שלא נגרד את הדם מהמזבח ונכסה אותו? הגמרא תירצה שמדובר בקדשי בדק הבית שאסורים באכילה, ומה שאסור באכילה פטור מכיסוי הדם (כתוב ציד חיה... אשר יאכל), הגמרא מבררת למה לא לפדות את עופות קדשי בדק הבית אחרי שחיתתם כדי להתיר אותם באכילה ולהפוך את השחיטה לראויה ולכסות את הדם?
- הגמרא עונה שפדיית קדשים מצריכה "העמדה והערכה" לפני הכהן (כמו שכתוב: וְהֶעֱמִיד אֶת הַבְּהֵמָה לִפְנֵי הַכֹּהֵן... וְהֶעֱרִיךְ הַכֹּהֵן אֹתָהּ). ובעל חיים מת לא יכול לעמוד, ולכן לא ניתן לפדות קדשים אחרי שחיטה.
- **רב יוסף אמר** שמשנתנו (שפוטרת מוקדשים) משלבת שתי שיטות משני טעמים והיא שיטת **רבי**, שבענין העמדה והערכה הוא סובר **כרבי מאיר** שגם קדשי בדק הבית צריכים העמדה והערכה, ולכן לא ניתן לפדות אותם אחרי שחיטה, והשחיטה נשארת לא ראויה; ובענין שחיטה שלא ראויה הוא סובר **כרבי שמעון** ששחיטה שלא ראויה לא מוגדרת כשחיטה, ולכן פטורה מכסוי.
- הגמרא מציעה אפשרות נוספת, להעמיד את כל המשנה **כרבי שמעון** (שקדשי בדק הבית לא צריכים העמדה והערכה וניתן לפדותם). והסיבה לפטור מכסוי היא מהפסוק: שאומר "וְשִׁפְךָ... וְכָסָה" – המצווה חלה רק על מי שאינו מחוסר אחרי השחיטה אלא שפיכה וכסוי בלבד, ולא על אלו שמחוסרים פדייה (ואז אפשר להעמיד גם בקדשי מזבח שדורשים גרירת הדם מעל המזבח מלבד השפיכה והכיסוי ולכן פטורים).
- **מר בר רב אשי** לומד את פטור המוקדשים באופן אחר מההיקש בפסוק: "חיה או עוף" – כמו שחיה לא מוקרבת למזבח ואינה קודש, ככה גם העוף שחייב בכסוי הוא רק עוף שאינו קודש (חולין). הגמרא מבהירה שהדין הזה חל על כל סוגי העופות, ואפילו תורים ובני יונה שיש במינם קורבן קודש, כי כמו שבחיה לא חלקת בין המינים, ככה גם בעוף לא תחלוק.

2. שריה שחט כבש למה הוא לא צריך לכסות את הדם, למה זה לא נחשב חיה?

### פטור מכיסוי דם בהמה

- יעקב המין שאל את **רבא**: אם חיה כלולה בלשון בהמה לענין סימני טהרה, למה שבהמה לא תהיה כלולה בלשון חיה לענין מצוות כסוי הדם?
- **רבא משיב** לו שהתורה השוותה במפורש את דם הבהמה למים בפסוק: "עַל הָאָרֶץ תִּשְׁפָּכֶנּוּ כְּמֵיִם" – כמו שמים לא צריכים כסוי, ככה גם דם הבהמה לא צריך כסוי.

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

- הגמרא מקשה: אם הדם הושווה למים, אולי יהיה מותר לטמאים לטבול בדם כדי להיטהר?
  - התשובה היא שהתורה כתבה שלושה מיעוטים של המילה מים שמתייחסת גם למעין גם לבור וגם למקוה בפסוק: "אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור". המילים "מעין מים" ממעטות שאר משקים זוחלים שאי אפשר להזחיל אותם להשלים מקווה שחסר בו פחות מרוב המקווה, המילים "בור מים" ממעטות שאר משקים מכוונסים מטבילה, והמילים "מקוה מים" ממעטות דם (שאף על פי שהוא קרוי מים, לא טובלים בו).

3. אמנון קונה מכונית חדשה מפוארת, זו התנהלות כדאית?

### הדרכה כלכלית

הגמרא דורשת סדרה של פסוקים שמלמדים דרך ארץ והתנהלות כלכלית נכונה:

- הגמרא לומדת מהפסוק "אֲשֶׁר יְצוּד צִיד" שכיסוי הדם נוהג גם בדברים שלא זקוקים לצידה, כמו תרנגולים, ומכך שהתורה אמרה דווקא ציד, זה מלמד שאין לאדם להרגיל את עצמו לאכול בשר תדיר אלא רק באקראי ובהזמנה מיוחדת (כמו שצריך לטרוח ולצוד את מזונו), כדי שלא להפוך לעני.
- מהפסוק "כִּי יִרְחִיב ד' אֱלֹהֶיךָ אֶת גְּבוּלְךָ... וְאַמְרַתְּ אֲכָלָה בָּשָׂר" הברייתא מלמדת שאין לאכול בשר אלא לתאבון ומתוך הרחבה תקציבית. ומהמילים "מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאֲנֶךָ" – שחוט מקצת בהמותיך, ולא את כולן.
- **רבי אלעזר בן עזריה** הסיק מכאן על צריכת המזון לפי הממון:
  - מי שיש לו רק מנה (מאה דינרים) – יאכל ירקות לקדרתו.
  - מי שיש לו עשרה מנה – יאכל אפילו דגים לקדרתו.
  - מי שיש לו חמישים מנה – יאכל בשר לקדרתו.
  - מי שיש לו מאה מנה – ישפתו לו קדרה בכל יום.
  - והאנשים הקודמים שאין להם מאה מנה ואוכלים בשר ודגים זה רק מערב שבת לערב שבת.
  - **רב אמר** שיש לחוש לדברי הזקן (**רבי אלעזר בן עזריה**) ולהסתפק במזונות קלים. **רבי יוחנן חולק** ומסביר **שרב** הגיע ממשפחה בריאה, אבל לאנשים חלשים כמונו – כל שיש פרוטה בכיס, יש לקנות בה מזון מזין מהחווני. **רב הונא ורב נחמן** מוסיפים שאנשים בדורנו היותר מאוחר וחלש, צריכים אפילו ללוות כסף כדי לאכול ולשמור על בריאותם.
- הגמרא דורשת דרשות ממשלי להתנהלות כלכלית נכונה:
  - "כְּבָשִׁים לְלִבְוֶשֶׁךָ" – ילבש אדם בגדים מצמר כבשיו שלו.
  - "וּמִחִיר שְׂדֵה עֲתוּדִים" – ימכור אדם שדה כדי לקנות צאן (נכס מניב חלב וצמר), אבל לא ימכור צאן כדי לקנות שדה.
  - "לִלְחֶמְךָ לֶלֶחֶם בֵּיתְךָ" - הלחם שלך קודם לאנשי ביתך, כי אתה צריך לטרוח לפרנסם.
  - "וְחַיִּים לְנַעֲרוֹתֶיךָ", **מר זוטרא בריה דרב נחמן דרש**: למד את הנערים, שאדם לא ירגיל את בניו ובנותיו הצעירים לאכילת בשר ושתיית יין.

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

○ הדרך להתעשר ולהימנע מהפסדים:

- **רבי יוחנן ורב חסדא** אומרים שהרוצה להתעשר יעסוק בגידול בהמה דקה (צאן), שנאמר: "וַעֲשֶׂתָּהּ צֹאֵן" – שהן מעשירות את בעליהן.
- **רבי יוחנן** גם אמר שלא כדאי לשתות מים פושרים בכלי מתכת, אם לא הוסיף לזה תבלינים. ואם לא הרתיח אותם.
- **רבי יוחנן** גם אמר שמי שירש כסף בקלות, ורוצה לאבד את כספו בקלות – ילבש בגדי פשתן יקרים ("כיתנא רומיתא"), וישתמש בכלי זכוכית לבנים ועדינים שמועדים להישבר, וישכור פועלים לעבודה חקלאית עם שוורים ולא ישב לפקח עליהם (הפועלים לא יחוסו על בריאות השוורים שיכחישו, ולא על טיב המלאכה).
- **רב עזריא בשם רבי אמי ורבי אסי** דרשו את הפסוק: "טוֹב אִישׁ חֹנֵן וּמְלֹאָה יְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט" – שאדם יכלכל דבריו במשפט, כלומר לפי יכולתו. ושאדם יאכל וישתה פחות מיכולתו הכלכלית; יתלבש ויכסה עצמו לפי יכולתו; אבל יכבד ויפרנס את אשתו ובניו יותר מיכולתו הכלכלית, שהרי הם תלויים בו והוא תלוי בקדוש ברוך הוא.

4. יוסף שוחט צבי עבור חולה מסוכן בשבת, הוא צריך לכסות את הדם?

### כסוי דם לחולה בשבת

- **רב עינא** דרש בפתח בית ראש הגלות שהשוחט חיה או עוף לצורך חולה מסוכן בשבת – חייב לכסות את הדם בשבת, כי אם הותרה השחיטה הותרה כל המצוה בשלימות. **רבה** התנגד לזה וכינה את דבריו דבר תימה, והורה להשתיק את המתורגמן שלו, לביישו.
- **רבה** מוכיח שאין לכסות את הדם בשבת מתוך ברייתא של **רבי יוסי** שדן קל וחומר לעניין איסור לכסות דם של כוי ביום טוב:
- ומה מצוות מילה, שהיא מצווה שודאה שדוחה את השבת (כמו שמוכח במסכת שבת), אין ספק שלה דוחה את יום טוב (כי תינוק שנולד בין השמשות לא נימול ביום טוב). מצוות כסוי הדם, שאין ודאה דוחה את השבת כי השוחט לחולה בשבת לא מכסה את הדם בשבת מפני שאיסור חפירה והבאת עפר לא נדחה לצורך הכסוי, קל וחומר שספק של כיסוי הדם כמו בכוי לא דוחה את יום טוב! למדנו מכאן ששחיטה לחולה בשבת לא מתירה כיסוי הדם, והגמרא מוכיחה שלא מדובר כשמישהו עשה איסור אלא על שחיטה לחולה, כמו שבמילה מדובר על פעולה מותרת בשבת, וזו תיובתא לדברי **רב עינא**.
- **חכמים** מנסים לדחות את הקל וחומר של **רבי יוסי**, מ'תקיעת שופר בגבולים' שלא בבית המקדש, שספקה (למי שהוא איש ספק אשה) דוחה יום טוב למרות שוודאה של תקיעת שופר בגבולים, לא דוחה שבת, מוכח שהקל וחומר לא עובד. וגם **רבי אלעזר הקפר** החשוב, מנסה לדחות את הקל וחומר מפני שמילה לא נוהגת בלילות, ואילו כסוי הדם נוהג בלילות, אז הוא יותר חמור, ואולי דוחה את יום טוב.

אבל על הפרכות האלו העיד **רבי אבא בשם רבי חייא** שהן לא טובות ולא דוחות באמת את הקל וחומר. והגמרא תמשיך לדון בזה בדף הבא.